

לעילוי
נשמת
שלמה
רפאל בן
אסתר
ת.נ.צ.ב.ה.

גליון

412

פרשת שבוע תשפ"ב

שתשמור עליהם. חלפו שנים, יוכבד הקימה משפחה לתפארת, ילדים ונכדים, ולבסוף הלכה לעולמה בשיבה טובה.

רבקה לוי הייתה די מופתעת מהחבילה שקיבלה בדואר, זה היה ללא ספק הדרכון של סבתא שלה - יוכבד, זו הפעם הראשונה שהיא רואה את תמונת סבתא בתור ילדה קטנה, והסיפורים שהיא שמעה כל השנים קרמו עור וגידים, החותמת האדומה עם המילה 'יודן' אכן התנוססה על עמוד השער של הדרכון ממש כמו התיאורים ששמעה מסבתא שלה כאשר הייתה ילדה קטנה. בהתחלה היא ממש התלבטה מה עליה לעשות עם הדרכון שנשלח אליה על ידי צאצאי החברה של סבתא שלה שנפטרה גם היא לפני מספר חודשים, בשלב מסוים היא נזכרה, שקראה באיזשהו מקום על כך שממשלת גרמניה מאפשרת לכל צאצאי התושבים שסופחו עד שנת 1934 לקבל אזרחות גרמנית הם וכל בני משפחתם. זו הייתה הסיבה, שהיא החליטה לבסוף לאכסן אותו בין המסמכים שלה, למרות שלא הייתה שום סיבה שבעולם שתגרום לה אי פעם לרצות לקבל אזרחות גרמנית.

שלוש שנים חלפו מאז, ויום אחד רחל בתה בת התשע החלה להרגיש חולשה כללית בכל הגוף. היא נשלחה על ידי הרופאים לבדיקות מקיפות. בסופן התברר לתדהמתם הרבה, שרחל סובלת ממחלת כבד קשה, ל"ע. עורה הפך צהוב והיא לא הייתה מסוגלת כמעט להרים את ידיה מרוב חולשה. רחל אושפזה בבית הרפואה תוך כדי בידוד מוחלט, מחשש שמא תידבק בחיידק שיוכל חס ושלום להכריע את גופה החלש. עולמה של רבקה כמעט קרס עליה, וכל חייה סבבו סביב בית הרפואה. היא פנתה לטובי המומחים, אך הללו אמרו שאין בישראל אף מומחה היודע לטפל במחלה הזאת. היא שאלה מומחים בינלאומיים עד שלבסוף נודע לה שרק בגרמניה ישנו מרכז רפואי בעל ידע רב בטיפול במחלה הנדירה. אלא מה? התברר שעלויות הטיפול והאשפוז במשך חודשים ארוכים במרכז הרפואי הם מיליון יורו... וכמובן שהביטוח הרפואי שלה לא מכסה את העלויות האסטרונומיות.

רבקה הייתה אובדת עצות, אמנם אין מחיר לחיים אבל מאיפה הם ישיגו סכום כל כך גדול בזמן כה קצר?! ואז הבליוח בראשה רעיון מדהים: 'הדרכון של סבתא! לפי החוק

וְכַאֲשֶׁר יַעֲזֹב אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ (א, יב)

בכל מה שהם נותנים לב לענות, כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ (רש"י)

שמעתי שלכך לא היה שבת לוי מרובה באוכלוסין לפי שכתוב 'וכאשר יעזבו אותו כן ירבה וכן יפרוץ' ועבודת פרך לא הייתה מוטלת על שבת לוי לכך לא היה פרה ורבה כמו האחרים (חי' ר' חיים פלטיאל)

הרבה פעמים הברכה של עם ישראל מגיעה דווקא מחמת הצער שאויביהם מצערים אותם.

* * *

יוכבד ברודי הייתה בסך הכול בת חמש-עשרה כאשר הנאצים פלשו לאוסטריה, שנה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. עד אז חייה זרמו על מי מנוחות, אבל הכול השתנה באותו יום - גרמניה סיפחה את אוסטריה והפכה אותה לחלק משטחה, וממילא כל האזרחים נהפכו לתושבים זמניים של גרמניה. היא לא תשכח לעולם את היום שבו אספו את כל היהודים האוסטרים מול רחבת העירייה והללו נעמדו בתור ארוך כשדרכוניהם הגרמניים החדשים בידיהם, השוטר הנאצי נטל כל דרכון, הביט בשחצנות אל האיש שמולו וחתם את המילה 'יודן' באותיות אדומות גדולות על גבי הדרכון.

אבא של יוכבד היה כל כך המום מההשפלה, עד שהוא החליט עוד באותו היום שזה הזמן לעלות לארץ ישראל. לאחר מאמצים רבים הם הצליחו להשיג כרטיסים לאנייה. בדיעבד התברר, שהייתה זאת האנייה האחרונה לפני שהבריטים הטילו סגר על חופי הארץ...

את זוועות השואה יוכבד לא עברה אבל כל משפחתה וחברותיה שנשארו מאחור נרצחו בשואה האיומה. זו גם הסיבה שהיא לא רצתה שום קשר עם עברה, ולכן כאשר בסיום המלחמה הודיעה ממשלת גרמניה החדשה, שכל מי שסבל מהכיבוש וארצו סופחה לגרמניה יוכל לקבל אזרחות גרמנית, זה ממש לא עניין את יוכבד. להיפך, היא נתנה את הדרכון יחד עם כל המסמכים הישנים לחברתה הטובה

אנחנו יכולים לקבל אזרחות גרמנית! היא רצה במהירות לחדרה והחלה לנבור בין המסמכים הישנים עד שלבסוף מצאה את הדרכון עם הדפים הצהובים והחותמת האדומה. שבוע לאחר מכן היא ובתה היו כבר על המטוס בדרך לגרמניה. הם פנו לכל הגורמים שיכלו לזרז את התהליכים, ותוך שבוע היו היא וכל ילדיה בעלי אזרחות גרמנית. מה שהפחית את עלויות הטיפול ברחל לכמה עשרות אלפי יורו בודדים...

וכך לאחר שבעים שנה, החותמת האדומה עם המילה 'יודן' שכל כך השפילה ילדה יהודייה אחת, הצילה את חייה של ילדה יהודייה אחרת - הנינה שלה... [מתוך 'פניני עין חמד']

וְהַזְמִינָה אֶת הַיְלָדִים (א, יז)

מספקות להם מים ומזון (רש"י)

יוכבד ומרים לא רק שאינן ממיתות את ילדי ישראל, אלא אדרבה - דואגות להם, מטפחות אותם ומספקות להם את צרכיהם. ממשפחה זו יצאו המנהיגים של עם ישראל - הן באותו דור והן בדורות הבאים - בתי כהונה, בתי לוויה ובתי מלכות. כי זה טבעו של מנהיג בעם היהודי, עומד ללא חת ומוסר נפשו להחיות את העם הן ברוחניות הן בגשמיות, ומשה ואהרון יוכיחו.

ובעצם, לא רק כשמדובר בהנהגת וחינוך עם ישראל צריכים להתנהג באופן זה, אלא גם כל אחד בביתו, כל מחנך בכיתתו, הדרך והאופן להנהיג ולחנך את הבנים והתלמידים היא 'להחיות את הילדים' - לתת להם חיות ושמחה, ולספק להם חוויות רוחניות, לדעת היכן להאיר, מה לומר ומתי להעלים עין, איך לדרבן וכיצד לתת לחניך את הכלים לעמוד בנסיון ולהתמודד עם יצרו.

* * *

מספר הגאון רבי יחיאל מאיר צוקר שליט"א - מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה': "לאחר שהתמניתי בין צוות המשגיחים בישיבת 'תורה בתפארתה', כשניגשתי למרן הגראי"ל שטיינמן צוקר"ל להתברך, אמר - על משקל שם משפחתי: "צוקר איז זיס, מען דארף זיין א זיסער משגיח" - צוקר [סוכה] זה מתוק, צריך להיות משגיח מתוק..."

ופעם אמר לי: "מחנך טוב צריך 80% לא לראות!".

שאלתי אותו: "ואם אני רואה?...". ענה לי: "אז אל תראה!".

המשכתי לשאול: "ואם בכל זאת ראיתי?".

ענה לי: "תחשוב שלא ראיתי!".

חזרתי ושאלתי: "התלמיד הלא רואה שראיתי, ואם אני לא אגיב אולי ילמדו מזה, 'מדשתק משמע ניחא ליה'?".

מך הרצין ואמר: "אל תהיו כאלו בעלי גאוה, המחנכים צריכים להפסיק לחשוב שהם מנהלים את כל העולם, תנו להם להתמודד!".

עניתי ואמרתי: "הראש ישיבה, תורה היא וללמוד אני צריך!".

אז מן הסביר לי פנים ואמר: "העולם מלא חיידקים, אדם נדבק כל הזמן בהמון חיידקים, מדוע אינו נופל למשכב בכל יום עשר פעמים? כי הקב"ה ברא מערכת חיסונית בגוף, והיא מתגברת על רוב המחלות. כשאינן ברירה והחיידק חזק מדי - צריך לקחת תרופה, אוי ואבוי לאדם שנזקק על כל חיידק לקחת תרופה.

"כמו מחלות הגוף" - המשך מן ראש הישיבה בהסברו המופלא - "כך הן מחלות הנפש. כלומר ההתמודדות עם יצרים רעים. יש יצר הרע, הוא קשה מנשוא, אבל הקב"ה אינו מעמיד אדם בניסיון שאיננו יכול לעמוד בו. מתנסים, נופלים, מתמודדים ומתרווממים, וככה צומחים, רק כך ניתן לגדול ולצמוח. תפקיד ההורים והמחנכים לתת כלים, במצבים מאוד קשים לתת משענת ועצה, לפעמים להעמיד במקום, אבל אלו רק תרופות, או חיסונים, אך לפחות שמונים אחוז צריך הילד והנער להתמודד בכוחות עצמו, אחרת הוא יהיה נכה רוחנית!".

באופן אישי אוכל להעיד, שההנחיה הזו של מרן צוקר"ל שימשה לי כציון דרך ותמרור לחיים. במשך למעלה מעשרים שנות עיסוק בחינוך, אם הייתי מתייחס לכל מה שראיתי, ונותן להם את היחס המקובל, כיום רבים מתלמידי ותלמידותי היו יושבי קרנות! ההתעלמות הרבה שהתעלמתי ע"פ אותה הכוונה של מרן צוקר"ל, נותנת לי כיום עונג עצום! לראות את הבעלים של אותן בנות, שהם מטובי האברכים בעיר, ורובם אומרים לי שמאחורי ה'שטייגען' שלהם עומדת רעייתם, ואני חושב בליבי אילו רק היה יודע אותו אברך מה עברה רעייתו בבחרותה...

כל הנוטל עצה מן הזקנים - אינו נכשל!

[מתוך 'יתד נאמן'-מוסף ש"ק]

* * *

את שנות ילדותו המוקדמות זכה הגאון רבי שלום פוברסקי זצ"ל, לעשות בעיירה הליטאית ברנוביץ, עירו של הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, שכיחן אז כראש הישיבה בעיר.

באותן שנים התכסו שמי אירופה בענניה השחורים של מלחמת העולם השנייה. סבל רב ירד על תושבי היבשת הלבנה, ובמיוחד סבלו היהודים, שהפעם גם התמודדו מול מזימתו המרושעת של הצורר הנאצי ימ"ש, להשמיד את העם היהודי כליל, חלילה וחס. הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, לימים ראש ישיבת פוניבז', נאלץ ליטול את מקל הנדודים ולצאת לדרך חתחתים, כשהוא נוטל עמו את

באחד הלילות, שב רבי שלום מהישיבה לבית הוריו, והנה קולטות אוזניו שיחה שלכאורה לא נועדה להגיע לאוזניו [כך לכל הפחות סבר באותה העת...], ובמהלך אותה שיחה שמע את אביו משוחח עם אמו ומספר לה שהוא חוכך בדעתו אם להמשיך לשלוח את שלומ'קה לישיבה, או שאולי עדיף לשלוח אותו ל'סטולר', הנגר שבית המלאכה שלו בקצה הרחוב, אולי שם ילמד שלומ'קה את מקצוע הנגרות כשישמש כשוליית הנגר במשך כמה שנים, וכשיגדל ויהיה לאיש, יוכל לפרנס בכבוד את משפחתו, שהרי תלמיד חכם ממילא הוא לא יגדל כנראה, ולפחות שיהיה נגר טוב...

שמע רבי שלום את הדברים והזדעזע עמוקות. הוא מיהר להיכנס למיטתו ובכה ממושכות, כשלאחר לבטים רבים גמלה בלבו ההחלטה, להטיל את כל כוחותיו למערכה, ולהתאמץ בכל כוחו להצליח בלימודים, כדי שלא יצא ממנו נגר... וכך היה רבי שלום בוכה ומתפלל בכל לבו לבורא עולם, שיפתח את לבו ויאיר את עיניו בתורה הקדושה.

ואכן פעלו התפילות והמאמצים, ולמחרת בבוקר נפתחו לו מעיינות החכמה, והחל להתעלות בלימוד, עד שהדביק את הפער והתעלה על כל חבריו המבוגרים ממנו בכמה שנים, ועוד לפני שמלאו לו 13 שנה ונכנס בנועם עול התורה והמצוות, כבר החליט אביו רבי דוד להעביר אותו לישיבה גדולה, ישיבת פוניבז', משום שהישיבה הקטנה - כבר לא הספיקה עבור התלמיד החכם הצעיר.

התעלותו של רבי שלום נמשכה עוד ועוד, עד שהפך לאחד מגדולי תלמידי החכמים שבדור, וזכה להתמנות כראש ישיבת 'קול תורה', ולהעמיד תלמידים הרבה.

"אי לא האי יומא", אמר רבי שלום לעת זקנתו, כשהוא נזכר באותו יום בו הציע אביו לשלוח אותו ללמוד נגרות, "אי לאו האי יומא, כמה שלום איכא בשוקא...".

[מתוך 'לקראת שבת מלכתא'-הרב לוסטיגמן]

וַיֵּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עֲזָיִים (ד, לא)

מכאן שישראל מאמינים הם (שבת טז).

גרעין האמונה נמצא בעומק ליבו של כל יהודי, ובקלות יחסית יכול הוא להבעיר בקרבו את שלהבת האמונה. אחת הדרכים להגיע לתחושת אמונה אמיתית היא ע"י התבוננות בהשגחה השמימית הברורה המופיעה אפילו בפרטים הקטנים של החיים.

* * *

ר' חיים צבי גלנדאור מבני ברק מספר: "לפני מספר חודשים, בקיץ של השנה שעברה, נראתה נקודה קטנה וורודה ליד העין של בני היקר אהרון, תינוק כבן שנה.

רעייתו ואת ילדיו, בהם גם בנו הגדול וממלא מקומו בראשות ישיבת פוניבז' הגאון הגדול רבי **בורך דב פוברסקי** שליט"א, ולהבחל"ח, בנו רבי שלום זצ"ל, כמו גם הבן השלישי ר' חיים יבלחט"א, ובתו אשת הגאון רבי **בורך פינס** זצ"ל.

נדדה המשפחה והגיעה לוויילנא הבירה, שם שהתה יחד עם פליטים רבים שמצאו להם מחסה, בעיר שנתרה לפליטה באותה העת בין המחנות היריבים, עד להפרתו של הסכם ריבנטרופ-מולוטוב על ידי הנאצים ימ"ש. מוויילנא נדדה המשפחה לרוסיה, ולאחר נדודים רבים זכתה לעלות לארץ הקודש.

שנות המלחמה נתנו את אותותיהן ברבי שלום, שהגיע לארץ עם ידע בסיסי בלבד, לאחר שבילה את כל שנות ילדותו במצב של מלחמה ובריחה מפניה, בלי תלמוד תורה ובלי מלמד, בלי לשבת בכיתה עם ילדים נוספים ובלי להיבחן על ידיעותיו. אביו רבי דוד לימדו תורה, יחד עם אחיו הגדולים ממנו, אמו ניסתה גם היא ללמד אותו מעט, אבל כולם היו טרודים בניסיון לשרוד יום נוסף בצל המלחמה הנוראה, ולא היה להם כמעט פנאי ללמד אותו חכמה ודעת.

כשהגיעו ארצה והתיישבו בתל אביב, חיפש רבי דוד ומצא תלמוד תורה ראוי, אליו שיגר את בנו רבי שלום, ששובץ כמובן בכיתה נמוכה יחסית בגלל רמתו הלימודית.

עברה תקופה לא מבוטלת, והאב שעקב בדאגה אחר מצבו הלימודי של בנו, הגיע למסקנה הבלתי נמנעת, ולפיה, הילד שהיה חכם ומפולפל מאוד, אינו מנצל את הכישרונות שלו כראוי, ואינו מנסה להדביק את הפער בינו ובין חבריו בני גילו.

ביום מן הימים החליט רבי דוד לנקוט בצעד חריג מאוד. במקום להוריד את בנו לכתה נמוכה יותר, הוא הקפיץ אותו בכמה כתות ושיבץ אותו ללימודים בישיבה קטנה... ישיבת 'היכל התלמוד' בתל אביב. רבי דוד סבר שאולי האתגר הגדול יגרום לבנו רבי שלום 'לתפוס את עצמו' בידיים, ולהשקיע את כל כוחותיו בלימוד. נראה שרבי דוד האמין בכל לבו, שלבנו הקטן יש יכולת להצליח ולעמוד באתגר הגדול הזה, ורק היעדר הרצון הוא שגורם לו לדשדש בלימודים.

נכנס הילד שלום, שהיה אז כבן עשר, ללמוד בשיעור א', ופגש בחורים של ממש בני 13, 14 ו-15 שמגיל צעיר מאוד כבר למדו בחיידר. בחורים שלא חוו בילדותם את מוראות המלחמה, ולא נמלטו במשך שנים מאימת המשטר הנאצי. והנה הוא, פליט המלחמה הליטאי, הצעיר מהם בכמה שנים, אמור להתמודד מולם ולהדביק את הקצב שלהם... האתגר היה נראה לו גדול מכפי כוחותיו, ובמקום להגיב בהתאם למצופה, הוסיף רבי שלום לשקוע בעצמו, ולא הצליח להדביק את הפער הגדול.

לשלושה ילדים, נכנסה בבת אחת לתוך מלחמה על החיים. זה שיבש את כל סדרי המשפחה, ואנחנו, ההורים, השתדלנו לעזור ככל יכולתנו. בשלב מסוים היא נסעה לאמריקה ביחד עם אשתי, כדי לעבור שם ניתוח בתקווה שהוא יציל את חייה.

בבוקר שלמחרת הנסיעה ישבתי בבית הכנסת, ושמעתי יהודי קשה יום מספר שפגעו בו והעליבו אותו באופן מחפיר. הוא היה כל כך פגוע, עד שהודיע: "בחיים אני לא אסלח לו!".

ברחמי ה' נזכרתי בכוח העצום שיש בידי מי שמוחל על עלבוננו, ועליו נאמר שהוא מאוהבי ה'. ניגשתי אליו ואמרתי לו: "דע לך שאתמול הבת שלי נסעה לאמריקה כדי לעבור ניתוח מסובך שיכול להציל את החיים שלה. הכוח בידיים שלך. אתה יכול לרפא אותה, אם תסלח לאותו יהודי. אני מתחנן אליך!".

היהודי ענה לי בחזרה: "כואב לי מאוד לשמוע, הייתי רוצה לעזור, אבל אני לא יכול. הלב שלי שותת דם, ואתה מבקש שאסלח?".

"אתה לא חייב לסלוח הרגע", אמרתי לו, "אין לי שום אפשרות לשים את עצמי במקומך. אני מבין שעברת חוויה נוראה, אבל תחשוב על זה. תחשוב שאתה יכול להציל בת ישראל. קח את הזמן שלך, ואולי בעוד רבע שעה יהיה לך יותר קל".

לא הייתי צריך לחכות רבע שעה. אחרי חמש דקות הוא ניגש אליי ואמר לי: "החלטתי שאני מוחל וסולח בלב שלם ליהודי שפגע בי".

הוא ביקש מעוד שני אנשים שישמעו את דבריו, כדי שלדבר יהיה תוקף כמי שאומר את הדברים בפני שלושה אנשים. "הריני מוחל וסולח בלב שלם ליהודי שפגע בי, ואני מעביר את זכות המחילה לחולה, שתתפא במהרה ותחזור לאיתנה הראשון". הוא הזכיר בפרטות את שם הבת ושם אמה, וההרגשה הייתה שהוא פעל ישועה.

ובאמת, הניתוח עבר בהצלחה מעל ומעבר למשוער. בתי היקרה התרפאה והחלימה לגמרי, ולפני כמה חודשים, בניגוד מוחלט לתחזיות השחורות של הרופאים, היא ילדה תאומים, בן ובת בריאים ושלמים. הודו לה!".

היהודי הזה, שגייס את כל כוחות נפשו כדי לסלוח לזולתו, יודע שהוא הציל נפש מישראל. כשסיפרתי לו על ה'מזל טוב' הכפול והמרגש, הוא כל כך שמח. "תאמין לי שהיה לי מאוד קשה לסלוח", הוא אמר לי, "אבל זה השתלם. תראה מה קיבלתי!".

המחילה בשילוב האמונה בכוח המחילה - מסוגלים לפתוח שערי מחילה וישועה. **[מתוך עלון 'השגחה פרטית']**

הנקודה הלכה והתפתחה ליבלת לא נעימה, אבל לא דאגתי, הכרתי את התופעה. לכמה מהילדים שלי היו יבלות כאלו, שהלכו וגדלו עד שהגיעו לשיא, ואחר כך נשרו ונעלמו מבלי להשאיר סימן.

אולם התברר שהפעם זה היה שונה. היבלת לא עשתה רושם שהיא מתכוונת להיעלם, ובמקום לנשור, התפתח במקום זיהום עם הפרשה של מוגלה. גם הגודל של היבלת כבר לא היה שגרתי כל כך, ובביקור אצל הרופא הוחלט שמוכרחים להסיר אותה בניתוח.

התור לניתוח נקבע לג' בתשרי - צום גדליה. הודיעו לי שעלי להגיע לבית החולים עם הילד בשעה 7:30 בבוקר בדיוק, מכיוון שהילד צריך להיות בצום, ועליו גם לעבור שלב של הכנה לניתוח.

מכיוון שכך, למרות הקושי לקום מוקדם מאוד אחרי ראש השנה, הלכתי להתפלל במניין המוקדם ביותר. קודם אמרתי סליחות ואחר כך שחרית, אולם החזן היה כנראה תחת השראה טובה. הוא האריך בתפילה, כיאה וכיאות לעשרת ימי תשובה, ואני הבנתי שבקצב הזה אין לי סיכוי להספיק את התור בזמן שנקבע. בכל זאת החלטתי להישאר בבית הכנסת ולהתפלל יחד עם הציבור. ריבוננו של עולם יודע בדיוק מה תכננתי להיום, וגם באיזה קצב חולף הזמן, ואני יכול לסמוך עליו. בקריאת התורה היה עיכוב נוסף, כי הספר לא היה מוכן והיה צורך לגלול אותו עד למקום הקריאה. שוב חיזקתי את עצמי, שה' מסדר הכול על הצד הטוב ביותר.

מיד לאחר סיום התפילה מיהרתי עם הילד שלי לבית החולים, והגעתי באיחור של רבע שעה. מכיוון שההכנה לניתוח אורכת כשעה, בדרך כלל מגיע המנתח מאוחר יותר, אבל הפעם הוא הגיע ממש כשהגעתי.

בדיוק יצאה המזכירה, ואני פניתי ישירות למנתח וביקשתי שיתבונן לרגע בפניו של הילד. רציתי שהוא יראה אותו, כי בראש השנה היה נראה שהמצב של היבלת משתפר.

המנתח ראה את היבלת, ואמר כי אכן היבלת כבר בנסיגה, ולא כדאי לבצע את הניתוח. עדיף שהיבלת תיפול באופן טבעי. זה יותר בריא, ובע"ה לא יישאר כל סימן. הניתוח התבטל, ותוך כמה דקות כבר הייתי בדרך חזרה הביתה.

כל כך שמחתי! פתאום הבנתי שכל העיכובים היו לטובתי. אם הייתי מגיע בזמן, לא הייתי פוגש את המנתח, היו מעכבים אותי שעה שלמה בהכנות שאינן נעימות לפעוט, ורק ברגע האחרון משלחים אותי הביתה בלי ניתוח. כל דקה של עיכוב, בעצם הייתה רווח...
* * *

ר' צבי מספר: "לפני שלוש שנים נפלו עלינו השמים. התברר שבתי חולה במחלה הנוראה, ר"ל. אשה צעירה, אמה